

Ruotsin Suomalainen -lehden artikkelit messuliitteessä

Monen lajin kirjoittaja Anneli Kanto

”Vain sarjakuvaa ja runoja en ole kirjoittanut”

Anneli Kanto on aikaansaava kynänkäyttjä. Hän on kirjoittanut näytelmiä, tv-käsikirjoituksia, historiallisia romaaneja, lastenkirjoja ja viime vuosina myös dekkareita.

Muutama vuosi sitten julkaistua Hattulan kirkon keskiaikaisista maalareista kertovaa *Rottien pyhimys* -romaania rakastivat niin kriitikot kuin yleisökin. Hän on myös kirjoittanut kolme kirjaa Suomen sisällissodasta, viimeisin, *Punaorvot* kertoo tuhansista punaisten leskien pakolla huostaanotetuista lapsista. Kirja on käännetty myös ruotsiksi *De röda barnen*.

Anneli Kanto työskenteli vuosikymmeniä toimittajana ja kirjoitti näytelmiä ja tv-sarjoja ennen kuin ryhtyi kirjoittamaan romaaneja, hän oli jo silloin viisikymppinen. Mutta sitten kirjoja onkin tullut tiheään tahtiin.

– Oli varmaan patoutunutta tarvetta kirjoittaa fiktiivisesti, päähän oli kasaantunut paljon tarinoita, hän selittää työtahtiaan.

Kanto toteaa, että on kahdenlaisia kirjoittajia, toiset kiintyvät kieleen, toiset innostuvat tarinoista.

– Ei niitä tietysti täysin voi toisistaan erottaa, mutta minä innostun ennen kaikkea tarinoista. Tulee sellainen olo, että tämä tarina on saatava kerrotuksi.

Kannon esikoisromaanin, 1600-luvulle sijoittuva, *Piru, kreivi ja näyttelijä* ilmestyi vuonna 2007 ja oli heti Runeberg-palkintoehdokas. Hän on myös kirjoittanut trilogian sisällissodasta. *Punaruusut* kertoo punakaartiin liittyneistä nuorista tytöistä. Siitä on tehty näytelmä kuten myös valkoisen puolen taistelijoista kertovasta *Lahtareista*. *Punaorvot* oli alunperin kirjoitettu näytelmäksi, mutta korona pysäytti esitykset Helsingin kaupunginteatterissa, joten näytelmästä syntyi myös romaani. Viime vuonna julkaistu kirja käsittelee sisällissodan jälkeistä vähän tunnettua ja tutkittua tragediata. Sodan jälkeisessä koston ilmapiirissä köyhäinapua tarvitsevat punaisten lesket menettivät oikeutensa omiin lapsiinsa. Lapset sijoitettiin voittajapuolen perheisiin tai lastenkoteihin, joissa ”punainen myrky” kaivettaisiin heistä. Kaikkiaan pakkosijoitettuja lapsia oli 5000-7000.

Kanto tekee huolella taustatyötä historiallisiin romaaneihinsa. Hänestä on kiinnostavaa oppia uusia asioita, tonkia arkistoja.

– Minua kiehtoo johtopäätösten tekeminen materiaalista ja tarinoiden etsiminen, hän sanoo.

Kanto toteaa, että hän kypsyttelee ja ajattelee aiheitaan kauan. Joskus yli kymmenenkin vuotta. Henkilöt ja juoni kehittyvät ja tarina selkiytyy.

Kannon kirjat ovat monesti lähteneet liikkeelle sattumasta. Punaruusuihin sykehdyksen antoi vanha valokuva tytöistä, Lahtarit siitä, että Kanto näki isoisänsä seisovan valkoisten sotilaiden ryhmäkuvassa Tampereen Vapriikin näyttelyssä. Pyövelit sai vauhtia müncheniläisessä kirjakaupassa näkemästään kirjasta ja Rottien pyhimys taidehistorian opintojen kirkkomaalauksista.

Historiallisten romaanien jälkeen Kanto ei tarvitse paussia kirjoittamisesta, mutta toisenlaista kirjoittamista. Viime vuosina hänestä on kuoriutunut myös dekkaristi.

– Kun on saanut loppuun voimia vaatineen historiallisen romaanityön, on hyvä vaihtaa kirjoittamisen lajia. Kun kirjoittaa näytelmiä, dekkareita tai lastenkirjoja, saa pää levätä proosan kirjoittamisesta.

Maaarit Turtiainen

Uusi painos mestariteoksesta *Asfaltblomman*

Jalava kuvasi vimmallalla kielisortoa

”Ett mästerverk”, mestariteos, luonnehti Svenska Dagbladetin maineikas kulttuurikriitikko Göran Schildt Antti Jalavan vuonna 1980 ilmestynyttä läpimurtoteosta *Asfaltblomman* (Askild & Kärnekull).

Osin omaelämäkerrallinen romaani kertoo nuorista ruotsinsuomalaisista, Erkistä ja Sirkasta, ja heidän yrityksistään sopeutua ruotsalaiseen yhteiskuntaan itseään ja omanarvontuntoaan menettämättä. Romaani oli yksi ilmestymisvuotensa kirjatapauksista Ruotsissa, ja Schildtin lisäksi sen omaperäistä, mutta hallittua tyyliä, vimmaisuuutta ja energiaa ylistivät monet muutkin kriitikot.

Asfaltblomman oli yksi ensimmäisistä Ruotsissa ilmestyneistä kaunokirjallisista teoksista, joka kuvaa ruotsalaista yhteiskuntaa toisen polven maahanmuuttajien näkökulmasta. Romaani ilmestyi suomeksi heti seuraavana vuonna Jalavan ystävän, runoilija Pentti Saarikosken suomennoksena *Asfalttikukka* (WSOY: 1981). Romaanin pohjalta tehtiin myöhemmin myös näytelmä ja elokuva.

Syksyllä 2024 *Asfaltblomman* on ilmestynyt uutena painoksena Verbal förlagetin kustantamana.

Antti Jalava syntyi Lappeenrannassa vuonna 1949 ja kuoli Tukholmassa 2021. *Asfalttikukan* lisäksi hän julkaisi selkokielisen romaanin *Matti* (Cavefors: 1974) ja nuortenromaanin *Jag har inte bett att få komma* (Albert Bonniers förlag: 1976), sekä romaanit *Sprickan* (Norstedts: 1993) ja *Känslan* (Norstedts: 1996). Hän kirjoitti lisäksi lukuisia lehtiartikkeleita, ja käänsi suomalaista lyriikkaa ja proosaa ruotsiksi. Jalava on ruotsintanut muun muassa Pentti Saarikosken ja Esa Sariolan tuotantoa.

Kaikkia Antti Jalavan omia teoksia värittävät hänen henkilökohtaiset kokemuksensa kielestä ja sen menettämisestä, identiteetistä, syrjinnästä, ja tarpeesta hallita omaa tarinaansa. Antti muutti perheensä kanssa Ruotsiin alakouluikäisenä, koki koulukiusaamista, ja lakkasi joksikin aikaa puhumasta suomea. Myöhemmin hän otti äidinkielenä takaisin. Kirjansa hän kirjoitti kuitenkin ruotsiksi – på grund av olyckliga omständigheter, kuten hän itse asian ilmaisi.

Jalava oli kielitaistelija, ja osallistui kiihkeästi ja aktiivisesti keskusteluun ruotsinsuomalaisten oikeuksista ja suomen kielen asemasta Ruotsissa. Vuonna 1996 Sveriges Radion haastattelussa hän määritteli suhteensa suomen kieleen näin: ”Se merkitsee mulle elämää tai kuolemaa. Jos se otetaan pois, niin minä en enää jaksaa elää.”

Tiina Laitila Kälvemark

Milka Hakkarainen kirjoittaa hyvänmielen dekkareita ruotsinsuomalaisista

Skutskärissa asua Milka Hakkarainen on kirjoittanut neljä cozy crime -jännitysromaanina. Näissä dekkareissa ei mässäillä väkivallalla vaan niissä murhatutkimuksia maustetaan huumorilla.

Hakkarainen voitti kolme vuotta sitten esikoisellaan *Ei verta rantaa rakkaampaa* Suomen Dekkariseurun myöntämän parhaan esikoisdekkarin tittelin. Keväällä ilmestyi hänen neljäs jännitysromaaninsa, *Vieno Helzeniuksen täytyy kuolla*, myös tässä kirjassa liikutaan ruotsinsuomalaisissa piireissä.

Hakkaraisen esikoisessa ja sen jatko-osassa *Maa kauhein isien* romaanissa Ruotsiin muuttanut suomalainen rikostoimittaja ja suomalaiset juurensa kieltänyt rikosetsivä ratkovat suomiseuran ympärillä pyöriviä rikoksia, kolmannessa dekkarissa Hiidenjumissa palattiin väliaikaisesti mummolaan Suomeen.

Uusimmassa romaanissa liikutaan kotipalveluyrityksen Esteris änglar työntekijöiden ja heidän auttamiensa vanhusten maailmoissa. Ilona tuskin ehtii purkaa muuttolaatikkonsa, kun hänet, ilman vaatimusta koulutuksesta tai kokemuksesta, palkataan hoitamaan suomenkielisiä vanhuksia. Lämmöllä ja huumorilla kirjoitetussa dekkarissa pohditaan murhamysteerin lisäksi vakavia asioita: vanhuksille tarjottavaa hoitoa, kuolemaa, omaisten ahneutta, kodinhoitajien työoloja, rahan houkutusta ja epätasa-arvoista parisuhdetta. Kirjailijan oma kokemus kotipalvelusta kuultaa tarinassa antaen kirjalle syvyyttä.

Yhden kotihoidon asiakkaan aikuinen poika saa edustaa sukupolvea, joka ei koskaan oppinut suomea. Kielikiulu äidin ja pojan välillä jätti suhteeseen särön, joka on satuttanut heitä molempia kaikki vuosikymmenet.

Uudenlaista materiaalia suomen oppimiseen

Tukholman yliopisto on mukauttanut kolme ruotsinsuomalaista romaania selkokielelle. Kirjojen lisäksi projekti on tuottanut jokaisesta kirjasta mitä erilaisempaa ylimääräistä materiaalia, jota voi käyttää suomen kielen oppimiseen aina yläasteelta yliopistotasolle saakka. Materiaali tulee olemaan myös ilmaisesti ladattavissa mm. yliopiston sivuilta.

Selkokielen projekti on toteutettu hallituksen revitalisaatioprojektista saaduilla rahoilla. Projektista vastaava suomen lehtori **Outi Oja** kertoo, että kenttäväki on pitkään toivonut uudenlaista oppimateriaalia. Suomen kielen opintosuunnitelmien mukaan oppilaita pitäisi tutustuttaa ruotsinsuomalaiseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin, mutta sopivaa materiaalia on puuttunut.

Yliopisto valitsi projektiin kolme keskenään hyvin erilaista ruotsinsuomalaista kirjaa. **Leo Ylitalon** *Banaanitalo* kertoo 1970-luvun suuren muuttoaallon mukana tehdastöihin Tukholman seudulle muuttaneista suomalaisista, **Milka Hakkaraisen** dekkari *Ei verta rantaa rakkaampaa* vie lukijan Gävlen ja Skutskärin suomiseuran ympyröihin ja **Asko Sahlbergin** *Yö nielee päivät* puolestaan Göteborgin suomalaispiireihin.

Selkokielenä kirjat sopivat aivan sellaisenaan myös opetukseen tai vain luettavaksi niille, joiden suomi ei ole niin vahva. Mutta helpottaakseen niiden käyttöä opetuksessa niihin seuraksi on tehty tuhti oppimateriaalipaketti. Ensimmäiseksi painettavaan Banaanitaloon on tehty noin 60 sivua oppimateriaalia, johon kuuluu mm. monivalintatehtäviä, kehoitus kirjoittaa kirja-arvostelu Banaanitalosta tai kirjan pohjalta uutisia. Kirjan musiikista on tehty spotify-lista, jonka perusteella voi pitää levyraadin. Siihen on laadittu myös kysymyksiä, jotka auttavat lukupiirejä keskustelemaan kirjasta.

Itse opetusmateriaali tulee olemaan vapaasti kaikkien ladattavissa yliopiston sivuilta, sekä se aiotaan linkittää myös Kouluviraston ja Kielen- ja kansanperinteen sivuille.

Projektin ensimmäinen kirja Banaanitalo saadaan painoon joulukuussa, mutta kirjat kevään aikana. Kirjojen mukauttamisen selkokielelle ovat tehneet ammattilaiset Suomesta ja kirjoissa on Ina Majaniemen kuvitus. Selkokielen kirjoja voi sitten hankkia esim. nettikaupoista.

Ohjelmaa lapsille

Messujen lastenohjelmat aloitetaan näytelmällä *Elipä kerran.../Det var en gång...* Se kertoo siitä, kuinka kauan sitten ruotsalainen Kettu löysi kauniin metsän, johon hän asettui asumaan. Kaikki oli mitä parhaiten, kunnes samaan metsään muutti suomalainen Karhu pentuineen. Kettu ei moista suopein silmin katsellut ja onnistui huijaamaan Karhun metsästään. Yksinäisyys ei kuitenkaan ollut niin mukavaa, joten Kettu päätti hakea seuralaisensa takaisin...

Räppiä ja iskelmiä

Messuilla esiintyy kaksi nuoren polven ruotsinsuomalaista artistia. Niilo Heinola kirjoittaa räppejä suomeksi ympäröivästä yhteiskunnasta ja Helmi Kälvemark laulaa rakastamiaan uudempia suomalaisia pop- ja iskelmäklassikoita.

Räppäri **Niilo Heinola** nähdään tämän vuoden kirja- ja kulttuurimessuilla useamman kerran, hän esiintyy avajaisissa sekä nuorten minglaustilaisuudessa. Lisäksi hän on yksi räppipajan vetäjistä.

18-vuotias Niilo Heinola aloitti musisoinnin jo nuorena ja tosissaan hän alkoi räppäämään 14-vuotiaana. Hän aloitti räpin tekemisen suomeksi mutta on myöhemmin myös alkanut kirjoittamaan tekstejä englanniksi.

Suomen kielisessä räpissä häntä kiehtoo muun muassa se, että räpillä voi luoda uutta ruotsinsuomalaista kulttuuria. Tämä motivoi häntä myös jatkamaan myös suomeksi räppäämistä.

Räpissä Niiloa kiehtoo sen monimutkaisuus ja kuinka se erottuu muusta musiikista.

– Voi osata rytmioopin ja tavujen laskemisen, mutta jos ei ole omaa vaistoa, ei räppibiisistä tule kovin kummoinen. Räppi on yhdistelmä teknistä osaamista ja omien

vaistojen seuraamista, kaksi asiaa, jotka monessa muunlaisessa musiikissa on toisilleen vastakohtia, hän selittää.

Räpistä tekee hyvän hyvä flow ja rytmiikka, hyvä energia ja järkevät tekstit. Niilolle räppi ja musiikki kokonaisuudessaan ovat tapa ilmaista itseään.

– Sillä voi ilmaista tunteita, mielipiteitä ja harjoittaa sekä haastaa omaa luovuutta, mutta se on myös tapa antaa muille ihmisille sitä, mitä musiikki on minulle antanut.

Tällä hetkellä hän Niilo opiskelee sekä tekee osa-aikatöitä kokkina. Hän on myös aloittanut frilanspohjalta musiikintuottajana. Hän unelmoi siitä, että pystyisi tekemään omasta musiikista ammatin, mutta hän on myös tuottanut biisejä muille artisteille ja näkee myös itsensä musiikin tuottajana.

– Mutta tärkeintä on, että ammatillani olisi jotain tekemistä musiikin kanssa.

Viivi Paavonperä

Tasan kymmenen vuotta sitten **Helmi Kälvemark** seisoivat messujen lavalla Four-leaf Clover tyttöbändin kanssa. He esittivät pari omaa tekemäänsä kappaletta ja laittoivat messut vauhtiin.

Tänä vuonna Helmi tulkitsee suomalaisia moderneja pop- ja iskelmäklassikoita messujen loppuksi. Silloin muu ohjelma on ohi ja niin järjestäjät kuin yleisökin voi vain istahtaa ja levähtää hyvän musiikin äärellä.

Helmi toteaa, että laulaminen on edelleenkin hänen intohimonsa ja hän pitänyt siitä yllä vuosien kuluessa. Tällä hetkellä hän laulaa sekä kuorossa että bändissä, tosin riippuen siitä, miten hän Uppsalan yliopiston politics-kandidaattiopiskeluiltaan ehtii.

Hän kertoo, että suomalaiseen musiikkiin hän on tutustunut äitinsä kautta, ja että Suomen matkoilla suomalainen musiikki tulvi autoradiosta.

– Viime aikoina olen myös itse alkanut etsiä ja kuunnella suomalaista musiikkia. Laulut joita messuilla esitän ovat muutamia suosikeistani.

TARINAHUONE

Tarinahuoneen tarjonta alkaa Kerttu Jokelan vetämällä Tarinapajalla, jossa voi kokeilla miten suullisen tarinan iskeminen sujuu. Tämän lisäksi Anneli Heikka, Jorma Keskitalo ja Timo Rouno esittelevät uudet kirjansa ja UusiTeatterin entinen johtaja Jukka Korpi esikoisensa, kaksikielisen lasten kuvakirjan.

Anneli Heikka on kirjoittanut kolme romaania, joiden tarinat nivoutuvat toisiinsa. Kymmenen vuotta sitten julkaistussa esikoiskirjassa *Pako* Ruotsiin lähetetyt sotälapsisisarukset lähtevät pitkälle ja vaaralliselle vaellukselle takaisin kotiin. *Paluussa* sopeudutaan elämään sodan runtelemassa Suomessa. Tänä syksynä julkaistu *Vaarallinen erehdys* tarinassa eletään 1970-lukua. *Pako*-kirjan lapset ovat nyt aikuisia ja heidän vastavalmistunut ylioppilastyttönsä Mirva lähtee innolla tutustumaan maailmaan. Matkalta palaa kuitenkin takaisin turvattomuutta poteva tyttö, joka näkee painajaisia vuosia matkan jälkeen.

Jorma Keskitalo on ahkera kirjoittaja, hänen uusin novellikokoelmansa *Viimeinkin kysyt* on jo hänen 11. kirjansa. Näistä viisi on romaaneja. Keskitalo sanoo olleensa ahkera lukija ja kirjoittaja jo lapsena ja nuorena, mutta muutto Ruotsiin laittoi haaveet kirjan kirjoittamisesta jäihin.

Mutta vuonna 2013 julkaistiin vihdoinkin hänen esikoisensa *Ruotsiin*. Hän oli kirjoittanut sen yhtä kyytiä edellisvuoden kesälomansa aikana. Hän toteaa tämän olevan tyypillistä hänelle, hän ei pidä taukoja kirjoittamisessa, vaan kirjoittaa kirjan valmiiksi melkein saman tien. Näin vaikka aiheet olisivatkin olleet omakohtaisesti arkoja, kuten maan vaihtaminen *Ruotsiin*-kirjassa tai *Arvet*-kirja, jossa hän käytti omia kokemuksiaan, kun hän oli joutunut kiusatuksi ja pahoinpidellyksi kouluaikana.

Viimeinkin kysyt sisältää neljä pitkää novellia. Aiheina ovat muun muassa Ukrainan sota, ja eläkeläispariskunnan elämän muutos vaimon sairastuttua dementiaan.

Jukka Korpi on koreografi ja näyttelijä. Reilut vuosi sitten hän jätti pitkäaikaisen työnsä UusiTeatterin johtajana. Hän halusi saada uusia haasteita. Yksi niistä oli lastenkirjan kirjoittaminen. Kauniisti kuvitettu *Månen sover – Kuu nukkuu* sisältää kaksikymmentä iltasatua. Korpi on kirjoittanut ne suomeksi ja kääntänyt sitten ruotsiksi.

Innoituksen kirjan tekemiseen Korpi sai halusta välittää suomen kieltä omille lapsilleen. Tekstit sopivat hyvin ääneen luettaviksi hyvänyön tarinoiksi, mutta tietysti niillä voi samalla opettaa kieltä lapselle. Korven mukaan sadut kyllä soveltuvat myös aikuisille, kaikki voivat saada niistä apua nukahtamiseen.

Kirjan on kuvittanut Hanna Ingvarsson.

Timo Rouneen ammattielämä oli kiireistä monikansallisten yritysten myynti- ja markkinointi työssä. Kahteen ensimmäiseen kirjaansa hän tallensi kokemuksensa opiksi nuoremmille. Seuraavassa kirjassa hän mietti sitä, miten hän itse liittyi sukupolvien jatkumoon ja syntyi tarina omasta kasvuympäristöstä *Invalidikylästä maailmankylään*. Keskinäisen kaveruuden merkitystä pohditaan matkakirjassa *Route 66*. Tämän jälkeen olikin sitten aika kirjoittaa keksittyjä tarinoita dekkarien muodossa *Kadonnut Havannassa* ja *Vetyenergian vallankumous*. Uuteen kirjaansa *Terveenä satavuotiaaksi* hän on kerännyt tietoa ja kokemusta siitä, miten maaginen sadan vuoden rajapyykki saavutettaisiin.

Suomalaiset sotalapset kertovat

Ett hav emellan -kirjaan on koottu sotalasten omia kokemuksia sotalapseksi joutumisesta. Kirjailija **Susanna Alakoski** teki aloitteen ja omaelämäkerrallista tarinankerrontaa edistävä yhdistys Liv i Sverige keräsi materiaalin kirjaan ja sen on toimittanut kirjailija **Ingrid Sjökvist**.

Vuosina 1939-1944 Suomesta lähetettiin 70 000 lasta sotaa pakoon Ruotsiin. Kirjaan on koottu yli 50 elämäntarinaa sotalapsien itsensä tai heidän omaistensa kirjoittamia. He kuvaavat eronhetkiä, juna- tai laivamatkaa, täisaunoja, rivissä seisomista, näytteillä oloa, valituksi tulemistä, viimeiseksi jäämistä, työstä, pelosta, eriarvoisuudesta perheessä, mutta myös sopeutumisesta tai hellittelystä.

Sodanjälkeen useimmat biologiset vanhemmat halusivat lapsensa takaisin, kun taas monet ruotsalaiset kasvatusvanhemmat halusivat pitää suomalaiset lapsensa. Kiistelyjä ei voitu aina välttää. Useimmat lapset olivat jo unohtaneet suomen kielen kokonaan ja kotiutuneet ruotsalaiseen ympäristöön.

Kirjoittajat näkevät oman sotalapsuutensa nyt aikuisen näkökulmasta. He ilmaisevat kiitollisuutta kasvatusvanhempiaan kohtaan muun muassa siitä, että heidän koulutukseensa panostettiin.

Maarit Turtiainen

FAKTAHUONE

Ruotsinsuomalaisten arkiston infopiste Faktahuoneessa. Tämän lisäksi siellä esitellään Ruotsinsuomalaisen harrastajateatteriliiton 30-vuotishistoriikki ja Markku Huovilan kuvittama kirjanen, jossa nuoret antavat oman näkemyksensä vanhoista suomalaisista sananlaskuista, pohditaan minkäläistä kuvaa suomalaisista on levitetty Ruotsissa vuosien saatossa sekä setvitään köyhyyttä antiikin Roomassa, keskiajalla ja nyky-yhteiskunnassa.

Faktahuone:

Bilden av det finska, Stellan Beckman

Ruotsinsuomalaisten arkisto esittäytyy

Oma lehmä ojassa – Egen ko i diket, Anita Rundgren

Ennen aplodeja, Pertti Koistinen

Voimattomia mutta ansioikkaita - Matklösa men värdiga, Tuija Nieminen Kristofersson

Etnologi Stellan Beckman

Voi olla ruotsinsuomalainen vaikkei puhukaan suomea

Etnologi Stellan Beckman on julkaissut esseekirjan *Bilden av det finska*. Siihen hän on kerännyt näkemyksiä suomalaisuudesta Ruotsissa niin tietokirjoista, sanakirjoista kuin lehtiartikkeleista ja miettii onko kuva suomalaisuudesta muuttunut vuosikymmenien saatossa.

Hän ei puhu suomea, on jo kolmannen polven ruotsinsuomalainen, mutta on identiteetiltään täysin ruotsinsuomalainen.

– Kirjoitan vähemmistöistä ja tutkin ruotsinsuomalaisuutta, se on minun tapani olla ruotsinsuomalainen, hän selventää.

Stellan Beckmania kutsutaan tilastoissa neljännesosa ruotsinsuomalaiseksi. Neljännes tulee hänen äidin äidiltään, Saara Beckmanilta, joka muutti vuonna 1950 Suomesta Södertäljeen. Hän meni naimisiin ruotsalaisen miehen kanssa, ja silloisen käytännön mukaan lapsille ei opetettu suomea, sen katsottiin haittaavan ruotsin oppimista.

Nuorempina Stellanille suomalaisuus oli mummon tarjoamia karjalanpiirakoita, kaali- lanttulaatikko ja mämmiä sekä vierailuja Suomessa. Ja joskus mummosta puhuttaessa kuultu toteamus, että sittenhän sinä et ole ihan kokonaan ruotsalainen.

Stellanista hänen mummonsa on hyvä esimerkki vahvoista suomalaistaustaisista naisista, joiden elämä on jäänyt tutkimatta. Heistä pitäisi ehdottomasti kirjoittaa, hän toteaa. Hänen mummonsa auttoi Södertäljeen suuren muuttoaalton aikana tulleita suomalaisia, oli perustamassa suomenkielistä seurakuntatoimintaa ja myös vaikuttamassa valtakunnallisen Rikosuhripäivätyksen, Brottsofferjourin perustamiseen.

Ruotsinsuomalaisuuteen Stellan törmäsi aloitettuaan etnologian opintonsa Södertörnin korkeakoulussa. Hän sai ahaa-elämyksen: se ettei hän eikä hänen äitinsä osaa suomea, ei ole vain perheen sisäistä historiaa vaan tulos Ruotsin vähemmistö- ja kielipolitiikasta. Yhtäkkiä suomen osaamattomuus ei ollutkaan enää yksityinen asia vaan osa isompaa kokonaisuutta.

Nykyään hän seuraa aktiivisesti ruotsinsuomalaista kenttää ja myös mitä tapahtuu muille vähemmistöille niin Ruotsissa kuin maailman laajuisesti. Hän kirjoittaa,

luennoi, tekee podcastia ja on ahkera sosiaalisessa mediassa, leipänsä hän tienaa hoivatyöstä, ainakin niin kauan kun on päättänyt tohtorin väistökirjansa aiheen.

Stellan on ollut myös aktiivisesti vaikuttamassa siihen, että monen vuoden tuloksena Karoliinisen instituutissa säilytetyt rotututkimukseen käytetyt 80 kalloa ja muita vainajien jäännöksiä palautettiin Suomeen tänä syksynä. .

Maisterin tutkintoaan *Vit men inte svensk* -varten hän tutki sitä, miten Ruotsi on suhtautunut suomalaisiin eri aikoina. Kun Ruotsi vuonna 1809 hävisi Suomen Venäjälle, puhuttiin veljeskansasta, haluttiin Suomi takaisin. Noin sata vuotta sitten seurasi kausi, jolloin suomalaisen rodun katsottiin uhkaavan ruotsalaista rotua, kunnes taas toisen maailmansodan jälkeen korostettiin hyviä suhteita, suomalaisia tarvittiin teollisuuteen ja heidän työpanostaan arvostettiin.

Stellanin tutkimus osoitti, että ruotsinsuomalaisten arvostus on noussut, heillä aivan toinen yhteiskunnallinen asema kuin Euroopan ulkopuolelta tulevilla tai esimerkiksi romaneilla.

– Mutta hyväksyminen on sidottu siihen, ettei vaadi esimerkiksi kielellisiä oikeuksia. Mitään syvempää ymmärrystä vähemmistöjen tarpeisiin ei ole olemassa, hän sanoo.

Ruotsissa todetaan, että vähemmistöillä on oikeus kieleensä, säilyttää ja kehittää sitä, mutta ei keskustella siitä, tarjotaanko mahdollisuuksia tähän.

– Tämä ei ole filosofinen vaan poliittinen kysymys, hän painottaa.

Södertälje on kuulunut suomen kielen hallintoalueeseen vuodesta 2010. Mutta kuluneiden vuosien aikana Södertäljen suomalaiset luokat, ja viime vuonna myös päiväkotit on lopetettu. Stellan korostaa ettei vaan Södertäljen, vaan myös monien muiden hallintoaluekuntien toiminta on samansuuntaista.

Hän on myös miettinyt kysymystä siitä, kuka voi tai saa kutsua itseään ruotsinsuomalaiseksi. Miten ryhmä rajaa sen ketä siihen saa kuulua ja ketä ei? Hän on itse kohdannut kahdenlaista vastaanottoa, sekä hyväksymistä että ymmärtämättömyyttä.

Suomen itsenäisyyspäivän vietto ei ole hänelle tärkeää, siteet sinne ovat niin heikot, mutta ruotsinsuomalaisten päivää hän juhlii mielellään, mutta useimmiten hoivatyön vuorot ovat sen estäneet. Ne ovat myös estäneet tehokkaasti suomen kielen opiskelun aloittamisen.

Etnologi Stellanista tuli vähän kuin vahingossa, hän oli opiskellut muun muassa filosofiaa, mutta luettuaan yhden kurssin, hän tiesi, että oli löytänyt alansa.

– Se oli rakkautta ensi silmäyksellä, hän naurahtaa.

Maisterin tutkinnon jälkeen hän ei hakenut tutkijanpaikkaa yliopistossa, vaan hän halusi kirjoittaa vapaammin kuin mitä akateeminen normi vaatii. Viime vuonna ilmestyi hänen kirjansa Södertäljen ruotsinsuomalaisista *Det sverigefinska Södertälje*, Södertäljen kulttuurihistoriallisen yhdistyksen kustantamana. Kirjassa hän kertoo paikkakunnan ruotsinsuomalaisuudesta aina 1500-luvulta nykypäivään.

– Södertäljen historiasta aikaisemmin kirjoitetut kirjat ovat hyvin samantapaisia, hyvin yleisiä. Minä halusin nostaa esiin sen, miten suuri vaikutus suomalaisilla on ollut kaupungin kehittymiseen.

Kirjassa mainitaan muun muassa se, että Scaniassa oli parhaimmillaan töissä 1100 suomalaista, ja joku vuosi paikallislehti kirjoitti, kuinka tehdas pelkäsi, että suomalaiset eivät tulisikaan takaisin lomilta vaan jäisivät Suomeen. Häntä itseään materiaalia kerätessä hämmästytti se, miten aktiivista suomen kielistä taide- ja teatterielämää Södertäljessä on aikaisemmin ollut.

Nykyään suomalaisuus kaupunkikuvassa ja kulttuurielämässä on hiipunut.

– Siksi kaiketi koinkin vastuuta siitä, että on tärkeää muistaa ja dokumentoida historiaa, ettei sitä unohdetaisi.

Hän haluaa nostaa esiin ruotsinsuomalaisuutta ei vain erillisenä, vaan osana jostakin. Kun hän kirjoitti artikkelia työläiskirjalijoista, hän kirjoitti Södertäljessä asuneesta Elvi Remes-Blomgrenista, ei siis hänen suomalaisuutensa takia vaan siksi että hän oli työläiskirjailija.

Södertälje on Stellanin kotikaupunki. Hän on syntynyt ja käynyt koulunsa siellä eikä hänellä ole aikeita muuttaa pois. Hänestä Södertälje on kiinnostava ja innostava paikka etnologille.

– Etnologia tarjoaa mahdollisuuksia tutkia kysymyksiä, jotka kiinnostavat itseä, mutta joilla on samalla laajempaa merkitystä. Etnologia kehoitetaan kaivamaan siinä missä seisoo, ja minulle tuo paikka on Södertälje.

Maarit Turtiainen

RUNOHUONE

”Runot ovat avaimia johonkin suurempaan”

Messujen Runohuoneessa järjestetään runokaraoke, jossa voi lukea itse kirjoittamia tai omia lempirunoja. Pyykkinarulla on tarjolla runoja, paperia ja kyniä löytyy hetken runolliseen innotukseen. Tämän lisäksi runohuoneessa esiintyvät runolijat Marja Madzimba, Arja Meski ja Keijo Winstén.

Runohuoneen kolme runoilijaa tarjoavat avaimia erilaisiin runomaailmoihin. Esikoiskirjailija **Marja Mdzimban** esikoisrunokirja *Eilen rakkaani – Runoja rakkaudesta ja menettämisestä* on syntynyt pitkäaikaisen rakkauden vaihtumisesta viiltävään suruun. Koskettavat runot kertovat rakkaudesta, perheen arkipäivästä ja äkillisestä kuolemasta ja sen jättämästä tyhjiöstä. Runoissa on surua, lämpöä ja huumoria. Niissä liikutaan Tukholman Rinkebyssä ja Mozambikissa, puhutaan musiikista, myös Nelson Mandela vilahtaa, lainataan Kekkosen kirjettä aviomiehelle ja yritetään jatkaa elämää menetyksestä huolimatta.

Arja Meski on kääntänyt saksaksi kirjoittaneen **Rainer Maria Rilken** runokirjan *Kuvien kirja (Das Buch der Bilder)* ja kirjoittanut mukaan omia ajatuksia runoista. Mm. Helsingin sanomat on nostanut kirjan 10 parhaan kirjan lukuvinkin joukkoon kirjan ilmestyttyä syksyllä. Yhdeksän vuotta sitten Meski käänsi runoja *Rilken Duinon elegioita* -teoksesta. Meski toteaa että kääntäminen on hänen ammattinsa myös myös hänen harrastukseni.

– Löysin Rilken kuin kultakimpaleen. Hänen runoutensa avasi oven, ja sen takana avautui avara maailma, hän selittää kiinnostustaan Rilkeen.

Kääntämisen lisäksi Meski on myös itse kirjoittanut runoja. Yhdeksän vuotta sitten julkaistuna trilogian ensimmäisessä osassa *Tractatus nocturnus* lukija tapaa kyyhkyn, jonka avulla kirjoittaja pohtii muun muassa vuodenaikojen vaihtelua ja filosofiset runot liikkuvat valveen ja unen rajamailla. Seuraavana vuonna syntyi *Existencia hiberna* ja sitä seuraavana kolmas osa *Reditus aeternus*.

Runoissa häntä kiinnostavat oivallukset ja tiivistyneet kuvat.

– Vähin sanoin sanotaan paljon. Runot ovat avaimia johonkin suurempaan. Ne kiteyttävät jotakin koettua. Tai ovat hulvatonta leikkittelyä, rajatonta assosiointia.

Meski on palkittu ruotsinsuomalaisella Kaisa Vilhuinen -kirjallisuus palkinnolla vuonna 2015. Messuilla hänen kääntämiään runoja lukee **Juha Lappi**.

Keijo Winstén on ahkera kirjoittaja. Viime vuonna hän julkaisi novellikokoelman *Lauloivat tinatut langat*, tänä vuonna runokokoelman *Läpivalaistu kuu*. Se on hänen 15. kirjansa, suurin osa niistä juuri runokokoelmia. Hän debytoi vuonna 2008 runokirjalla *Kuinka paljon sietääkään*.

Winstén toteaa, että *Läpivalaistu Kuu* sisältää runoja elämästä, rakkaudesta ja ihmissuhteista.

– Runot on kirjoitettu aikana, jolloin sota Ukrainassa oli hirvittävimmillään. Se luo epävarmuutta ja herättää monenlaisia tunteita. Se näkyy myös kirjan runoissa tummana varjona maiseman yllä, mieliä painavana haamuna. Osassa Kirjekyyhky kuvataan erityisesti Ukrainan kansan hädänalaista tilannetta.

Hän toteaa, että hän aina lukenut paljon, etenkin runoja.

– Runoissa viehättää se, että niissä vähillä sanoilla, mitään selittämättä sanotaan sellaista, mitä ei välttämättä kerrota suoraan sanoilla. Runo jättää lukijalle tilaa tulkita. Runon voi lukea monta kertaa ja löytää siitä joka kerta jotakin uutta, Winstén toteaa.
Maarit Turtiainen

OHJELMAA LAPSILLE:

Lastenhuone

Siitä vastaa **Mukulat**, ja tarjolla on askartelua ja vinkkikävelyä sekä lukutuokioita. Satutuokio **Jukka Korven** kanssa.

OHJELMAA NUORILLE:

Räppipajassa

kirjoitetaan räppitekstejä **Niilo Heinolan ja Mikko Rajalan** johdolla.

Tarinahuoneessa

esitellään sarjakuvakirja **Finnkampen** ruotsinsuomalaisuudesta.

Tarinahuoneessa

Juhlitaan kirjoituskilpailun 10-vuotistaivalta **mingelillä**. **Niilo esiintyy**, ja tarjolla on limua ja pientä naposteltavaa.

Taidenäyttely

Messujen taiteellisesta tarjonnasta vastaavat taiteilijapariskunta **Aino Myllykangas ja Jussi Taipaleenmäki**. He asuvat ja työskentelevät Tukholman pohjoispuolella Åkerbergissä, joissa molemmilla on oma ateljee. He tekevät yhteisiä näyttelyitä, mutta eivät kuulema koskaan tee yhteisiä taideteoksia. Inspiraationsa he löytävät Roslagenista, pohjoisen Matarengistä mutta myös matkoilta maailmalle.

Aino opiskeli maalaustaidetta taidekoulu Konstfackissa 1970-luvun alussa. Hän on tehnyt grafiikkaa, mutta viime vuosina sen vastapainona myös kuvanveistoa, joko savesta tai kierrätysmateriaalista. Oman ensimmäisen näyttelynsä hän piti Suomigalleriassa vuonna 1984.

Jussi aloitti tosissaan panostaa piirtämiseen ja maalaamisen tehdastyön ohessa saatuaan kannustusta kuvistaan harrastajien kesänäyttelyssä. Kolme vuotta tästä näyttelystä, hän piti ensimmäisen oman näyttelynsä vuonna 1979. Näyttelyn kaikki taulut menivät kaupaksi, joten hän uskalsi heittäytyä vapaaksi taiteilijaksi 30-vuotiaana. Hänen taidettaan on nähtävissä julkisissa tiloissa ympäri maata, ja maalaamisen ohella hän on painanut litografiaa.
